

проф. Л. Г. Мельника, канд. екон. наук М. В. Брюханова. – Сумы : ИТД «Университетская книга», 2010. – Вып. 2. – С. 776-791 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/716> – (актуально на 07.08.2013 р.).

6. Мельник Л. Г. Информационная экономика : учебное пособие / Л. Г. Мельник. – Сумы : Университетская книга, 2003. – 288 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/2458> – (актуально на 07.08.2013 р.).

7. Федулова Л. І. Державна політика розбудови економіки знань: особливості в реалізації антикризової стратегії / Л. І. Федулова, Т. М. Корнєєва // Фінанси України. – 2009. – № 10. – С. 3-17.

8. Федулова Л. І. Концептуальні засади державної політики розбудови економіки знань / Л. І. Федулова, Т. М. Корнєєва // Проблеми науки. – 2011. – № 1. – С. 2-10.

9. Чухно А. А. Институционально-информационная экономика: підручник / А. А. Чухно, П. І. Юхименко, П. М. Леоненко / за ред. А. А. Чухна. – К. : Знання, 2010. – 687 с.

10. Чухно А. А. Постіндустріальна економіка: теорія, практика та їх значення для України / А. А. Чухно. – К. : Логос, 2003. – 631 с.

11. Иванова В. В. Економіка, заснована на знаннях, та економіка знань : адекватність використання категорій / В. В. Иванова // Механізм регулювання економіки. – 2011. – № 3. – С. 47-54.

12. Knowledge Assessment Methodology 2012 / The World Bank. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://worldbank.org/kam> – (актуально на 07.08.2013 р.).

13. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] – 2009-2011. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua>

УДК 334:723

О. В. Ковальова
аспірант кафедри
економічної теорії і державного управління,
Донецький національний технічний університет

Державно-приватне партнерство та його особливості в Україні

У статті розглянуто сутність і соціально-економічну роль державно-приватного партнерства. Обґрунтовано необхідність його здійснення для розвитку економіки України. Визначено основні ознаки та принципи, яким повинно відповідати становлення та розвиток державно-приватного партнерства. Виявлено основні проблеми, що ускладнюють застосування державно-приватного партнерства в Україні, та надано рекомендації щодо їх усунення.

Ключові слова: державно-приватне партнерство, державне управління, приватний сектор, ризик.

О. В. Ковалёва
аспірант кафедри
экономической теории и государственного управления,
Донецкий национальный технический университет

Государственно-частное партнерство и его особенности в Украине

В статье рассмотрена сущность и социально-экономическая роль государственно-частного партнерства. Обоснована необходимость его осуществления для развития

экономики Украины. Определены основные признаки и принципы, которым должно отвечать становление и развитие государственно-частного партнерства. Выявлены основные проблемы, препятствующие применению государственно-частного партнерства в Украине, и даны рекомендации по их устранению.

Ключевые слова: государственно-частное партнерство, государственное управление, частный сектор, риск.

O. Kovalyova
graduate student

of economic theory and public administration department,
the Donetsk National Technical University

Public-private partnership and its features in Ukraine

The article deals with the essence of the concept and social and economic role of public-private partnership. It demonstrates the necessity of public-private implementation for the development of Ukraine's economy. The main features and principles, according to which public-private partnership must be established and developed, have been determined in this article. Also it reveals the main problems that hinder the use of public-private partnership in Ukraine, and proposes the recommendations for their elimination.

Keywords: public-private partnership, public administration, private sector, risk.

Постановка проблеми

Як демонструє світова практика, необхідною умовою ефективного функціонування ринкової економіки, підвищення конкурентоспроможності країни у світі та досягнення цілей її державної політики є тісна взаємодія держави та бізнесу. Найчастіше, відсутність достатніх бюджетних коштів є перепорою на шляху реалізації державними органами влади масштабних проєктів, які мають важливе стратегічне значення для соціально-економічного розвитку всієї країни. Тому ефективним інструментом залучення інвестицій у світовій практиці виявився механізм державно-приватного партнерства. Взаємодія бізнесу та влади дає змогу об'єднати їх ресурси та потенціали, що, у свою чергу, сприяє підвищенню ефективності використання наявних ресурсів, упровадженню інновацій, розподілу ризиків між державним і приватним сектором.

В Україні розвиток партнерських відносин між державою і бізнесом знаходиться на початковій стадії та існує у формі оренди, концесій, угод про реалізацію продукції тощо. Приклади успішної реалізації проєктів державно-приватного партнерства в країні поки що відсутні, що обумовлено відсутністю фінансових, регуляторних, організаційних інститутів та необхідного інституційного середовища для функціонування державно-приватного партнерства. Це зумовлює необхідність теоретичного обґрунтування змісту й умов розвитку державно-приватного партнерства, а також комплексного дослідження засад його реалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

У зарубіжній і вітчизняній літературі останнім часом приділяється багато уваги дослідженню проблем становлення та розвитку державно-приватного партнерства. Різні аспекти взаємодії держави і бізнесу аналізувалися у працях таких учених, як: Т. Веблен [10], Р. Коуз Р. [11], С. Бартенев [12], С. Фішер, Р. Дорнбуш, Р. Шмалензі [13], А. Форфанов [14] та інші. Серед вітчизняних уче-

них слід назвати роботи С. Дідківської [5], Д. Наумова [4], О. Канової [2]. Проте актуальність зазначеної проблематики, її теоретична і практична значущість потребують продовження досліджень у цьому напрямі з урахуванням сучасних завдань і тенденцій розвитку економіки України.

Формулювання цілей статті

Метою статті є обґрунтування сутності державно-приватного партнерства, визначення принципів його становлення та умов, необхідних для ефективного розвитку державно-приватного партнерства в Україні.

Вклад основного матеріалу дослідження

Практика реалізації інвестиційних проектів спільно державою та приватним бізнесом виникла досить давно: перше будівництво каналу за концесійним принципом було здійснено у Франції ще в 1552 році. Широко застосовувалося концесійне інвестування наприкінці XIX – на початку XX століття, коли в багатьох країнах світу активно будувалися залізниці [1, с. 24]. Однак активізація процесу державно-приватного партнерства відбулася наприкінці XX ст., коли було створено його британську модель – «приватну фінансову ініціативу» (Private Financing Initiative) для залучення приватних інвестицій у будівництво великих державних об'єктів. Особливістю британської моделі стало використання державно-приватного партнерства у сферах традиційної державної відповідальності – об'єктах загального користування (громадський транспорт, комунальна інфраструктура, соціальна інфраструктура, об'єкти культури, історичні пам'ятки тощо) і суспільних послугах (ремонт, реконструкція та утримання об'єктів загального користування, прибирання території, житлово-комунальне господарство, освіта, охорона здоров'я тощо). При цьому держава в той чи інший спосіб утримувала контроль над такими об'єктами (залишаючись власником майна) та сферами діяльності [1, с. 24].

Якщо на початку століття державно-приватне партнерство активно використовувалося лише декількома розвиненими країнами світу, то нині більшість країн, особливо тих, що розвиваються, переходять до реалізації масштабних суспільно значущих проектів на засадах державно-приватного партнерства. За даними Світового банку, найбільш активно механізми державно-приватного партнерства застосовують такі країни, як Індія, Бразилія, Мексика, Китай, а також Російська Федерація [1, с. 24]. Україна навіть не розглядається поки що серед країн, які запроваджують державно-приватне партнерство. Досвід нашої країни у використанні механізму державно-приватного партнерства на сьогодні є дуже обмеженим, неефективним і має негативне сприйняття в українському суспільстві. Проте розвиток державно-приватного партнерства набуває особливої актуальності для України, урахувавши обмеженість бюджетних можливостей країни та наявність кризових явищ в економіці, і може перетворитися на ключовий фактор економічного реформування країни.

У науковій літературі існує ряд підходів до визначення сутності державно-приватного партнерства, якими фіксуються різні сторони цього явища. Так, деякі спеціалісти розглядають державно-приватне партнерство як форму непрямої приватизації через те, що у країнах з розвинутою економікою відбувається перерозподіл повноважень між державою та приватним бізнесом із передачею останньому широких повноважень, що пов'язані з володінням, експлуатацією, будівництвом і фінансуванням об'єктів суспільного значення. Інші науковці вважають, що державно-приватне партнерство є заміною приватизації державних об'єктів, що дає змогу, по-перше, реалізувати потенціал

підприємницької ініціативи приватного капіталу, а по-друге – зберегти контрольні функції держави в суспільно значущих секторах економіки. При цьому держава залишається власником об'єктів, залучаючи до вирішення багатьох завдань приватний капітал. Державно-приватне партнерство розглядається як форма оптимізації виконання та надання суспільству публічних благ [2, с. 27]. У Законі України «Про державно-приватне партнерство» таке партнерство визначається як «співробітництво між державою Україна, Автономною Республікою Крим, територіальними громадами в особі відповідних органів державної влади та органів місцевого самоврядування (державними партнерами) та юридичними особами, крім державних і комунальних підприємств, або фізичними особами-підприємцями (приватними партнерами), що здійснюється на основі договору в порядку, встановленому цим Законом та іншими законодавчими актами» [3]. Ураховуючи, що досвід державно-приватного партнерства в Україні є невеликим, вказаний закон має рамковий характер і потребує деталізації та прийняття відповідних нормативно-правових актів, що сприятимуть поглибленню та розповсюдженню державно-приватного партнерства в Україні. Важливо, щоб у процесі розроблення цих документів українською стороною враховувалися результати світового досвіду державно-приватного партнерства.

Узагальнення існуючих підходів до розуміння сутності державно-приватного партнерства в сучасних наукових публікаціях та його визначення у нормативно-правових актах, свідчить, що публічно-приватне партнерство є формою довгострокового співробітництва між державним і приватним секторами щодо реалізації суспільно значимих проектів, під час якого відбувається поєднання ресурсів приватного сектору, його інноваційних технологій, кваліфікаційних здібностей і потенціалу державного сектору щодо економічного регулювання, політичної підтримки та захисту суспільних інтересів. Саме державно-приватне партнерство перетворюється на одну з найефективніших форм економічного співробітництва, оскільки така співпраця ґрунтується на тому, що обидві сторони отримують вигоди від об'єднання фінансових ресурсів, технологій, управлінських знань та ефективного поділу ризиків між ними заради забезпечення поступального розвитку суспільства.

До основних ознак державно-приватного партнерства належать такі [2, с. 18]:

- налагодження довготривалих відносин (від 5 до 50 років);
- визначене коло учасників – держава та приватний бізнес;
- закріплення взаємодії сторін на офіційній, юридичній основі;
- рівноправний характер взаємодії сторін;
- розподіл ризиків і фінансових результатів між державним і приватним секторами у процесі здійснення державно-приватного партнерства;
- чітко виражена публічна, суспільна спрямованість;
- забезпечення вищих техніко-економічних показників ефективної діяльності, ніж у разі здійснення такої діяльності державним партнером без залучення приватного;
- об'єднання, консолідація ресурсів і вкладів сторін у процесі реалізації практики державно-приватного партнерства.

Становлення та розвиток державно-приватного партнерства повинні відповідати таким принципам:

- законність (чітке встановлення на законодавчому рівні правил здійснення державно-приватного партнерства);
- змагальність (створення рівних умов для всіх потенційних бізнес-партнерів

шляхом проведення тендерів і конкурентних процедур залучення приватних структур);

- прозорість (надання державними структурами повної інформації про реалізацію, наслідки та результати державно-приватного партнерства);
- ефективний розподіл ризиків між сторонами (передавання ризику тій стороні, яка може ефективніше ним управляти);
- відповідальність (чітке встановлення відповідальності сторін державно-приватного партнерства у договірному порядку; економіко-правова та соціально-екологічна підзвітність усіх партнерів перед суспільством);
- урахування галузевої специфіки.

На сьогодні зростання актуальності вирішення проблеми створення в Україні механізму державно-приватного партнерства пояснюється тим, що завдяки акумулюванню зусиль державного та приватного секторів країна матиме змогу істотно скоротити існуючі проблеми в розвитку базових галузей та інфраструктури економіки, підвищити рівень конкуренції в країні, зміцнити соціальну стабільність і зменшити рівень соціально-економічних ризиків. Реалізація інноваційно-інвестиційних проектів на засадах державно-приватного партнерства забезпечує змогу знизити бюджетні видатки, залучити додаткові фінансові джерела, покращити управління державними активами та запровадити новітні технології, що сприятиме зростанню інноваційної та інвестиційної складових розвитку економіки. Однак, як підтверджує здійснений аналіз, розвиток державно-приватного партнерства в Україні ускладнюється на сьогодні наявністю таких проблем:

- неготовність органів влади до партнерських відносин і реалізації проектів державно-приватного партнерства;
- відсутність достатньої законодавчої бази, що легітимізує державно-приватне партнерство та визначає економічні принципи співробітництва між державою і бізнесом;
- неефективність системи державного управління: складні та непрозорі процедури ухвалення рішень, дублювання повноважень, громіздка та витратна контролююча система; відсутність досвідчених кадрів, які могли б просувати державно-приватне партнерство з боку держави;
- політична нестабільність, що призводить до частоті ротації та зниження рівня кваліфікації державних службовців; відсутність стимулюючих факторів для приватного сектору в інвестування на довгостроковій основі;
- сприйняття у середовищі українського бізнесу державно-приватного партнерства як дуже ризикованого й низькоприбуткового.

В Україні партнерство набуло безсистемного характеру, сфера застосування контрактів партнерства є досить вузькою (переважно це – енергетика, телекомунікації, водопостачання та водовідведення, портові термінали). Подолання економічного відставання нашої країни від провідних держав світу може бути досягнуто шляхом створення відповідного законодавства, визнання й дотримання учасниками державно-приватного партнерства інституційних норм і правил цивілізованого економічного поведіння всіма учасниками.

Висновки

Державно-приватне партнерство – це універсальний механізм для вирішення низки довгострокових соціально-економічних завдань, забезпечення сталого розвитку національної економіки країни. Україна знаходиться на ранній стадії становлення співробітництва між державним і приватним секторами. Необхідною умовою ефективного розвитку державно-приватного партнер-

ства є проведення цілеспрямованої послідовної державної політики розвитку державно-приватного партнерства, яка повинна бути спрямована на формування загального сприятливого середовища для бізнесу, сприятливого економічного та управлінського середовища для розроблення та реалізації проектів державно-приватного партнерства. Це обумовлює необхідність вирішення таких завдань:

- удосконалення законодавчої бази регулювання відносин державно-приватного партнерства;
- удосконалення інституційного забезпечення розвитку державно-приватного партнерства;
- підвищення гарантій захисту інтересів державних і приватних партнерів у процесі розроблення та реалізації проектів; забезпечення політичної стабільності;
- проведення освітньої роботи щодо просування державно-приватного партнерства на всіх рівнях.

Література

1. *Пильтяй О.* Державно-приватне партнерство як складова національної стратегії розвитку [Електронний ресурс] / О. Пильтяй / Український центр сприяння розвитку публічно-приватного партнерства. – Режим доступу : http://www.uktrppp.com/images/stories/PPP_Strategy_2011.pdf.
2. *Канова О. А.* Основні аспекти державно-приватного партнерства / О. А. Канова // Управління розвитком. – 2011. – № 21 (118). – С. 147-150.
3. Закон України «Про державно-приватне партнерство» // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 40.
4. *Наумов Д. Ю.* Державно-приватне партнерство як інструмент державного управління економікою України, розвитку ринку праці та трудового потенціалу промисловості / Д. Ю. Наумов // Економіка та держава. – 2011. – № 2. – С. 33-40.
5. *Дідківська С.* Партнерство державного та приватного секторів : тенденції та зарубіжний досвід / С. Дідківська // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. – К. : Вид-во КНТЕУ. – 2009. – № 3. – С. 18-32.
6. *Мишенін Є.* Концептуальні засади розвитку механізмів державно-приватного партнерства в лісоресурсній сфері / Є. Мишенін, Г. Мишеніна // Економіст : наук. журнал. – 2010. – № 12. – С. 23-26.
7. *Варнавский В. Г.* Партнерство государства и частного сектора: формы, проекты, риски / В. Г. Варнавский ; Рос. акад. наук, Ин-т мир. экономики и междунар. отношений. – М. : Наука, 2005. – 315 с.
8. *Дерябина М.* Государственно-частное партнерство : теория и практика / М. Дерябина // Вопросы экономики : теорет. и научно-практ. журнал. – 2008. – № 8. – С. 61-77.
9. *Головінов О. М.* Державно-приватне партнерство в інноваційній сфері / О. М. Головінов // Вісник економічної науки України : науковий журнал. – 2010. – № 1 (17). – С. 47-51.
10. *Веблен Т.* Теория праздного класса / Т. Веблен ; общ. ред. В. В. Мотылева. – М. : Прогресс. – 1984.
11. *Коуз Р. Г.* Природа фирмы // Теория фирмы / Ред. В. М. Гальперин. – С-Пб. : Экономическая школа, 1993.
12. *Бартенев С. А.* Экономические теории и школы (история и современность) : Курс лекции / С. А. Бартенев. – М. : БЕК, 1996. – Гл. 6.
13. *Фишер С.* Экономика / С. Фишер, Р. Дорнбуш, Р. Шмалензи. – М. : Дело Лтд, 1993. – Гл.13.
14. *Фофанов А. А.* Концепция трансакционных эффектов в неинституционализме / А. А. Фофанов // Вестник Санкт-Петербургского государственного университета. Сер. 5. Экономика. – 1996. – Вып. 4 (№ 26).